

## הערות ובאורים בתרומות

(א) פרק א' משנה א' — חמשה לא יתרמו ואם תרמו אין תרומתן תרומה החרש והשוטה והקטן —

עיין בירושלמי שהקשו: ויזכיח מעשה שלהן על מחשבתן דתנינן תמן. העלו חש"ו אע"פ שחישב שירד הטל עליהן אינן בכי יותן... ותנינן תמן הורידה חש"ו... אינן בכי יותן שיש להן מעשה ואין להם מחשבה... רבי שמואל ר' אבוהו בשם ריו"ח ר' זעירא בשם רבנן ונחשב לכם תרומתכם את שכתוב בו מחשבה אין מעשה שלו מוכיח על מחשבתו, ואת שאין כתוב בהן מחשבה מעשה שלו מוכיח על מחשבתו... ע"כ. ועיין בחולין (יב:) כל הסוגיא שם.

וצריך להבין תירוץ הירושלמי שמשמע שהוי רק גזה"כ. ונל"פ שמעשה מוכיח על מחשבתו שייך רק היכא שבעינן כוונה או רצון כמו בשחיטה או טומאה שבעי ניחא ליה. וא"כ י"ל שבאמת אין קטן מופקע מכוונה ורק שאין אנו יודעים כוונתו ורצונו, וא"כ המעשה מוכיח על כוונתו.

אבל היכא שבעינן דעת לא שייך לומר יזכיח מעשה על המחשבה, שהרי קטן באמת מופקע מדעת. וזהו גופא קמ"ל הפסוק, שתרומה בעי דעת.

אולם עיין "במשנה ראשונה" שכתב שמעיקרא דדינא תרומה לא בעי דעת, והזכיח זאת, מדבעי קרא מיוחד להוציא חש"ו מתרומה. ולדידיה צ"ל שהפסוק מגלה לנו רק חסרון בהגברא שאינו ברה"כי של הפרשת תרומה, וגם צ"ל שהוי רק גזה"כ מיוחד שלא מועיל מעשיו על מחשבתו.

יש עוד נפ"מ אם תרומה צריך דעת או לא. האם מועיל בתרומה גדול עומד ע"ג — ועיין בירושלמי שמחלקים שם בין גט לתרומה. ובאמת התוס' בחולין (יב: ד"ה ותבעו בסוף הדבור), הניחו בצ"ע שמדוע באמת לא תועיל עומד ע"ג בתרומה — ומשמע קצת כהמשנה ראשונה. אולם מכיון שבאמת אין מועיל עומד ע"פ — מוכח שתרומה בעי דעת.

וכעין זה עיין בחדושי ר' חיים הלוי זצ"ל (פ"צ מיבום הט"ז) שמחלק בין דעת הכוונה גבי עומד ע"ג, עיי"ש.

(ב) מה שכתבתי שקטן באמת לא מופקע מכוונה אכתי יש לברר. עיין רמב"ם (פ"י מפרה אדומה ה"ו): הכל כשרין להזות חוץ מאשה... וחש"ו שאין בו דעת. אבל קטן שיש בו דעת כשר להזות וגו' — ועיין שם בהלכה ז' שמבואר שהנאה בעי' כוונה — הרי ששפיר יש כוונה לקטן.

ועיין בחולין (יב:) שהוכיחו מהמשנה שכיון שקטן כשר לשחיטה, הרי ששחיטה לא צריכה כוונה. הרי שקטן אינו בר-כוונה. ועיין ברמב"ם (פ"ו מפרה אדומה ה"ב): הכל כשרים למלאות המים חוץ מחש"ו וגו'.

וצריך לחלק בין הכוונות, והדבר צ"ע.

(ג) שם במשנה — והתורם את שאינו שלו — עיין ירושלמי שמסופק — מה את עביד ליה, כתורם את שאינו שלו או כתורם של חברו — ר"ל — האם החסרון הוא שצריך בעלות או דלמא שמכיון שיש בעלות הרי זה המעכב לאחר. ונפ"מ להפקר. עיי"ש ברידב"ז.

ועיין כעין זה בחדושי ר' חיים הלוי זצ"ל (פ"ד מזכיה) גבי פדיון מעשר שני — שאע"פ שמבואר בסוגיא דצנועין (ב"ק סח:) שפדיון מע"ש בעי ברשותו — אין זה משום שעצם הפדיון בעי בעלות, אלא שהיכא שיש בעלות הרי זה מעכב לאחרים לעשות פדיון.

וכמו כן, הכא האם עצם ההפרשה בעי בעלות או הבעלים רק מעכבים.

ויש לתלות שאלה זו בשאלה אחרת דהנה ידוע מחלוקת הראשונים אם תרומה בעי שליחות או לא. עיין גיטין (סו. בתוד"ה כל) שתי דעות בהתוס' בזה. ועיין ברמב"ן ור"ן (שם), ועיין רמב"ם פ"ד משליחות.

והנה אם נאמר שבאמירת כל הרוצה לתרום יבא ויתרום — לא הוי שליחות וסגי בזה — הרי מבואר שעצם ההפרשה לא בעי בעלות, ורק שהבעלים מעכבים.

אבל אי נימא שהוי בגדר שליחות, א"כ אכתי יש לחקור כנ"ל.

(ד) פ"א משנה ב' — חרש המדבר ואינו שומע... חרש שדברו בו חכמים בכל מקום שאינו שומע ואינו מדבר — ועיין לקמן במשנה ו' שמזכיר אלם. והקשה התוי"ט למה לא כלל התנא אלם עם חרש המדבר

ואינו שומע — הרי ברייתא מפורשת בתגיגה (ב:) וגטין (עא.) ששניהם כפקחים לכל דבריהם. והתוי"ט והמשנה ראשונה נדחקו הרבה בתירוצם.

ויש להסביר קצת סדר המשנה לפי שיטת הרמב"ם. עיין פכ"ט ממכירה שהבדל גדול יש בין מדבר ואינו שומע לאלם. שהרי אלם יכול לעשות מקח וממכר אף בקרקע, וחרש רק במטלטלין. ואף במטלטלין יש לחרש שעור אחר בבדיקות מאלם, עיי"ש במ"מ ובכס"מ שעמדו כבר בכל זה. ועיין בחו"מ סימן רל"ה סק"ז — והגר"א והנתיבות בארו שלפי הרמב"ם הכלל בהמשנה (חרש שדברו בו חכמים) היינו רק היכא שנכללו ביחד עם שוטה, אבל אין זה כלל גמור. עיי"ש.

ולפי"ז י"ל שמש"ה לא נזכר בהמשנה אלם, שהרי במשנה א' מיירי בחרש גמור, א"כ במשנה ב' מזכיר חרש שאינו שומע שדומה יותר לחרש גמור.

(ה) פ"א מ"ג — מחלוקת ר' יהודה ור' יוסי — שלר' יוסי סגי בקטן שבא לעונת הנדרים. — ועיין בר"ש שתי הגרסאות בדעת ר' יהודה, ולגרסא אחת יוצא לנו באמת שלש שיטות.

(א) ר' יהודה סובר שאף קטן פחות מעונת הנדרים תורם. (ב) ר' יוסי סובר שבעיני עונת הנדרים. (ג) ר' מאיר סובר שבעיני גדול ממש. ויש לבאר כל הדעות.

הנה דעת ר"מ היא פשוטה שתרומה בעי דעת כסתם משנה. ור' יהודה חולק על המשנה וסובר שבאמת תרומה לא בעי דעת. אולם מהי סברת ר' יוסי?

ויל"פ שר' יוסי ור"מ מחולקים בשעורי הדעת, לר' יוסי סגי בדעת של הפלאה — ולר"מ בעי דעת של הקנאה. שהרי אפילו אי נימא שמופלא סמוך לאיש הוי דאורייתא, מ"מ לא יועיל לענין קנין וקדושין, שבוה בעי דעת גמור, דהיינו דעת של הקנאה. וא"כ יוצא לנו מחלוקת יסודית שבפרשת תרומה. לר' יוסי הפרשת תרומה הוי רק קריאת-שם וחל שם תרומה על התבואה. אבל אין בזה שום הקנאה לכהונה. אבל לר"מ י"ל שאין תרומה קריאת-שם בלבד, אלא יש בזה ג"כ הקנאה לכהונה, שמכיון שהתרומה ניתנת לכהונה אם כן הוי כבר ענין של הקנאה אף בשעת ההפרשה.

והנה עיין בגטין (סה.) שמבואר להדיא שקטן הוא ברהכי של פדיון מע"ש. וכבר הקשו התוס' (שם ד"ה ופדו) מאי שנא מתרומה שקטן אינו תורם. ותירצו שקאי רק אליבא דר' יוסי שמופלא סמוך לאיש תורם, אבל אם לא הגיע לעונה זו אף בפדיון לא שייך.

אבל עיין ברשב"א (שם) שכתב עוד תירוץ אחר וז"ל: אינן הכא בכל קטן, ופדיון שאני דכיון שפודין שוה בשוה אין צריך דעת כל כך כמו על הפרשת תרומות ומעשרות. עכ"ל.

הרי שתי שטות בראשונים לענין פדיון אי מהני בקטן. שלשיטת התוס' פדיון תלוי רק בדעת של הפלאה, וקיי"ל כר' יוסי. ולדעת הרשב"א פדיון של שוה בשוה הוי רק מעשה בעלמא שלא בעי דעת, והוי רק בגדר חליפין.

